

gut de dar la causa» i també «los homes d'aquel loc sien tenguts esmenar lo dampnage», f° 8r i 5r.

És un prejudici que ha tingut gran crèdit, i encara són tants que hi creuen que potser serà en va de reaccionar-hi, que *tenir de* és vulgarisme recent i inacceptable en bon català escrit: la construcció *tenir de per haver de*. Segui així, o bé amb *a*, o fins omettent la preposició, es troba ja en molts bons escr. medievals: «per declaratiu d'esta paraula e construcció de la matèria que *tinc* de preyar, sapiau ---», StVicentF (*Serm.* II, 221.32); «per la sancta guerra que-s *té de* fer contra los moros de Granada», butlla cat. de 1483 (Ilició comprovada en el facsimil, *BABL* v, 480, 482; encara que impresa a Toledo no s'hi veu cap castellanisme). «En nom de Déu *tens* comensar / totes les coses que vols fer; / entre les gents, lo poc parlar / és saviesa», Còbols de Turmeda. I en textos purs dels segles baixos i moderns: «Lavós, lo para s'és donat --- ab pacte que *té* donar 400 cents milia ducats» a. 1527 (*BABL* iv, 380). «Lo balle *té a* dar la penyora als còsols, sens salari», doc. de la Vall d'Assua (relatiu a Altron, *Spill de Castellbò*, a. 1518, f° 120v).

Més sovint S. XVI i ss.: «La llenya se *té de* posar per lo cap més gros: ligna a capite crassiore sunt collocanda», «lo qui ven *té de* satisfacer la falta que *té* la cosa venuda», OPou (*ThPu.*, 221, 135, 176); «jo *tenia de* donar alguns dinés», SdUrg. a. 1585 (CaCandi, *Misc. Hi. Cat.* II, 81); «Perpinyà *tenia de* ésser asiatiat per lo coronell Alfonso» a. 1597 (RLR LVII, 478). «Relació y modo que donà Aparicio de Subià per a fer l'oli, de hon se declara més particularment que en altres, que ell havia donat de la manera que lo dit oli se *té de* fer», títol d'una obra del cabdal historiador mallorquí Joan Binimelis c. l'a. 1600 (JMBover, *BiEscrBal.* I, § 134, vi). El B. de Maldà ho usava amb *de* o sense: «havent-se *tingut de* separar» i «nos hi hem *tingut* un poc esforçar», *Coll. B. V.*, 214, 210. «Dimecres, després de mitxdia, *tinc d'anar* a collir aglans», MrnVayreda (*La Puny.* I, 1, 97 (80)); «ja penseu bé que la niqueta / quan *tindrà de* fer calca empleta / se llestará aqueixa ---», Saïssat, *Perpiny.*, 71.

No se n'estan alguns moderns: «Baumes de pedra misterioses on sembla que *tingui de* viure-hi l'ànima de les races mortes», Russinyol (Villangómez, *Ll. d'Eivissa*, 181); «*tindries de* comprar una torre --- tindríem una pomera, un albercoquer, un taronget ---», id. (*Auca del Sr. Esteve* III, § 3, p. 217); «el Déu concebut per nosaltres --- *ha d'ésser* el Pare de totes les criatures, —i si no ho és ell ho *ha d'ésser* un o altre, perquè un o altre *té d'ésser*, i el que ho sigui és Déu ---», Coromines, *Pigmalió*, XXI, p. 290.

També es troba ja des d'un poc antic la construcció de *tenir com* auxiliar del passat indefinit, a la manera portuguesa, però que en català expressa un matís molt enfàtic: «aquestos matexos que-m són mostrats --- los quals diners yo portava per --- pagar als que jo devia, com dalt *tinc dit*», SdUrg. a. 1585 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 80).

Altres usos peculiars i importants, de la llengua antiga. *Tenir-se ab* 'tocar amb, afrontar': «per les cases

e per l'ort que-s *té ab* les cases, 3 galines --- per les cases que-s *tenen ab* Na Barselona» Ribes, c. 1283 (RLR IV, 59); «prop lo palau *tenia* hun bell ort, e *tenia-s ab* lo palau», StVicentF (*Quar.*, 122.29). *Tenir en car* 'avalorar, estimar en molt': «eran honrades e *én car tangudas*», Reixac (*Q.*, 14.23, ben esmenats així per Todesco els mots e *ancare tamudas* del ms., tenint en compte que hi ha e *chier tenues* en l'original fr., cf. p. xxxvi). *Tenir fort* 'aguantar-se impertèrrit': «--- per ypocresia ho fa'—. Uns ho tenen a bé, altres ne fan escarns. *Tenir fort!* Aquesta és la examinació primera, axí: *tenir fort!*», StVicentF (*Quar.*, 193.157).

Tenir-se per dit 't. per segur' «Veyen tanta misericòrdia en Jh. Xr., que-s *tenien per dit* que no daria sentència de mort», StVicentF (*Quar.*, 165.25); «La Güelfa --- viu que lo somni concordava ab lo que ella havia fet, e *tengués per dit* en tot cas, que Curial ere vencedor», «Curial --- moria de gelosia --- perquè-s *tenia per dit* que la Güelfa amàs Boca-de-Far», *Curial* I, 129, 158. *Tenir-ne* diem avui parlant del nombre de dies que han transcorregut del mes en què som: ja quasi igual *tenir* sense el *ne*: «vuy que és diluns e *tenim* 14 del present mes» a. 1435 (RLR XLIX, 275). *Tenir-se* 'no moure's, no revoltar-se': «*Tin-te*, que no puc fer miracles», CRos, *Adages e Refr.*, a. 1736 (p. 79). «*Tin-te*, pel Rey, si no: et mato», romanço de c. 1700, reco: a Argenton (MilàF, *Romillo.*, 109.16).

Algunes dades escadusseres, però ben comprovades, sobre formes de la conjugació en els parlars moderns. En l'inf. *tenir* és en general la forma del ross., bal. i cat. or. (fora del CpTarr.), i *tindre* la del CpTarr., val. i quasi tot el cat. occid. (però *tenir* a la zona And. SdUrg. i altes valls pallareses, així com algun punt de l'extrem S. val.) (Alcover-Moll, *AORBB* v, 72), *tendre* a l'Alguer, *tenre* a Canet de Ross. (BDLC IX, 63), junts *tindre* i *teni* a les Borges d'Urgell (BDLC VI, 87). *Tindre* arriba fins a Ribagorça (Lasquari, 1957); la forma *tinre* arriba poc o molt fins al Sud de Lleida sense epètesi de *d* (així a Seròs, si bé també un *tinre* amb *-d-* molt tènue, 1936). A l'extrem Sud val. reapareix *tenir* en lloc de *tindre* (Monòver: *Canyis i AlcM*; Castalla etc., EnrValor, c. 1950).

En el present d'Indicatiu la 1.ª persona, i en tot el de subjuntiu, ha tingut vocal *i* o bé *e*, dualitat que ja s'observa des de l'E. Mj. *tinc* o *tenc*, *tinga* o *tenga*: avui hi ha *i* a tot el territori continental, però a les Illes, incloent-hi l'Alguer i Menorca («d'encians *ténke* cime ---» 'd'ençà que *tinc* coneixement' Alaior, 1964).

La resta del Pres. Ind. *té é*, quasi pertot; i a la 2.ª pers. l'única divergència dialectal consisteix que en lloc de la forma general *téns*, diuen *tenes* en ross. i a l'Alt Emp.: «la criada que *tenes*», «de tres fills que tu *tenes*» en un vell romanço que es degué compondre en aquesta zona (*Romillo.*, 114.29, 114.31. D'acord amb diverses versions; i mudat en *tens* en la versió central A i alguna altra (però MilàF observa que la mètrica hi exigeix *tenes* en fi d'hemístiqui); *tés* a l'Alt Pallars: «renta't la cara, que la *tez* bruta» (Areu de V. Ferrera, 1933; *tiés* fins a l'alt Aragó: «ya *tiés* el siero?» preguntava el pastor de SJuan de Gistau, 1965).